

CSER ANDRÁS LÁTOMÁSA

Cser András hanyatt feküdt, kitért karokkal. Arca fölé a szürke hajnali ég szorult.

Nagyon lassan oldalra fordította a fejét. A saját zubbonyát látta, saját kitért ujjú kezét, aztán tovább a sarat. Néhány lépésre tőle tócsa fénylett.

Jobbra fordította a fejét. Szétlőtt drótakadályokat látott.

Visszakapta tekintetét az égre. Nyitott szemmel feküdt, mozdulatlanul.

Később felállt. Megszédült, és visszahuppant a földre. Újból felállt, és elment a tócsáig. Kezét bedugta a vízbe, aztán megsimította a homlokát. A fájdalomtól felkiáltott. Ráhajolt a tócsára. Összehúzott szemmel nézte a tükörképét: homlokától az álláig vér száradt az arca bal oldalán.

Feltápáskodott. Elindult előre a drótakadályok között.

Cser András elindult a mutatott irányba. A szakodott a kerítésnek. A ház mellett az udvaron nagy üstben víz forrt.

– Hé! – ordított be az udvarra.

A szakács kidugta a fejét a házból.

– Te vagy az? – tátotta el a száját.

– Hol vannak a többiek?

– Temetnek.

– Hol?

– Arra! – mutatott a szakács a földek felé. –

Látszanak is.

Cser András a szélső háznál megállt. Neki támaszkács leoldta katonanadrágja elől a mocskos fehér kötényt, és legyezni kezdte a tüzet az üst alatt.

A pár tucat ember szétszóródva állt a gödrök között. A hátul állók halkán beszélgettek. Egy alacsony, fekete képű katona rágyújtott. Néhányan rápiszszegtek. A katona fújta a füstöt tovább.

Cser András az út felől jött. A cigarettázó katona háta mögött állt meg figyelő arccal.

A százados felemelte a hangját.

– Örök dicsőség nektek, bajtársaink. Nektek, kiknek holttesteit itt fekszenek előttünk, és nektek, akiknek élettelen testeit nem tudtuk hátrahozni a tűzvonalból. Mert ilyenek is vagytok. Sokan. Búcsúzunk tőletek. Búcsúzunk ezektől a kis fémdaraboktól, melyeken nevetek fénylik. Örök dicsőség nektek!

A százados benyúlt a zsebébe. Egy marék apró, négyszögletes fémdarabot húzott elő. Felemelte az elsőt.

– Kemenes Andor tizedes.

A fémlapocska koppanva hullott a gödör aljára.

– Szirt Ákos közlegény.

A fénylő fémdarab a társa mellé hullott.

– Cser András közlegény.

– Jelen.

A tiszt megfordult. Cser András előrelépett.

– Cser András közlegény?

– Igenis.

A tiszt lenézett a tenyerében lévő fémdarabra.

– Cser Andrááááás? Maga Cser András?

– Igenis.

Oldalt valaki elröhögte magát. A tiszt felordított.

– Csend!... Ki adta át nekem a Cser András személyi fémlapját. Kicsoda?

A tizedes előrelépett.

– Én. Én téptem le a halottcédulát a nyakából. Mert meg volt halva. A halottak nyakából pedig le szoktuk tépni.

Cser András szembenézett a tizedessel.

– Alázatosan jelentem, élek.
– Meg vagy halva. Meg vótál halva.
– Alázatosan jelentem, élek.
– Teljesen meg vótál halva... Miután visszaverték a támadásunkat, akkor láttalak meg a földön... Hozzád futottam... Nem vert a szíved, a fejed meg véres vót. Megnéztelek jól, megtapintgattam a szívedet is. Nem ütött egyáltalán... És akkor én le téptem a nyakadból a dögcédulát. A szabályzat szerint.

A százados megszólalt.

– Ebből még haditörvényszék is lehet.

Megfordult és elment. Csend lett a gödrök között. A tizedes kiköpött, aztán megszólalt.

– Mondjátok meg tik is – fordult a többiek felé –, történt már olyan, hogy valaki másnap visszajöjjön? Ha meg vót halva?

A katonák hallgattak.

– Na látod. Aki meghalt, az meghalt. Kaput. Menjünk enni, fiúk.

Elindultak a ház felé. A tizedes elől ment. A katonák szétszóródva követték. Cser András kicsit lemaradt. Szédült. Sietni kezdett. Hallani akarta, ahogy beszélnek.

– Hideg van, százados úr – nyitotta be az ajtót a tizedes.

– Az.

A tizedes leült a meszelt fal elé a padra. A százados a kemence előtt ült. Előrenyújtott kezét a kemence falánál melengette.

– Meg vót halva, százados úr. Bizony isten, meg vót halva.

– Visszajött.

– Egye meg a fene.

Valahonnan ágyúdörgés hallatszott.

– Szerencséje van ezzel a zűrzavarral – mondta a százados.

– Nekem családom van.

– Hívja be!

A tizedes felállt, és kiszólt az ajtón:

– Hé, Cser! Jöjjön bé!

Cser András belépett a szobába. Tisztelgett, és megállt.

– Hol sebesült meg? – kérdezte a százados.

– A fejemen.

– A harctéren, hol?

– A szögesdrótok előtt.

– Elmehet.

Cser András kilépett az ajtón. A százados a tizedeshez fordult:

– Adjanak enni Csernek!

– Igenis.

– És találjon valami elfoglaltságot neki.

– Igenis. Ha kitudódik, engem hadi...

– Amíg megerősödik egy kicsit. Sok vért vesztett.

– Igenis.

– Tudja, hol sebesült meg?

– A fejin.

– Az első vonalban. Legelő!... Érti?

– Igenis. Ha kitudó...

– Leléphet.

A tizedes tisztelgett, aztán az istálló felé indult. A százados nekitámaszkodott az ajtófélfának, és rövid ideig hallgatta a mezők felett úszó ágyúdörgést.

Cser András belépett az istállóba. Mélyet szívott a nehéz szagból. Körülnézett. Kereste a földre szórt szalmán a tegnapi helyét.

– Hol a szalmám, fiúk?

Az egyik katona megmozdult a jászol előtt. Felállt, felmarkolt egy kevés szalmát, és letette Cser András elé.

– Én ennyit vettem el, Bandi – mondta, és visszamászott a helyére.

Cser András csendben állt az istálló közepén. Hallgatta az alvók szuszogását. Lefeküdt a csupasz földre. Feje alá a kapott maroknyi szalmát tette. Rögtön álomba szédült.

A tizedes megállt az alvó előtt.

– Cser!

– Igenis!

Felült. Izzadt arccal hunyorgott a zseblámpa fényében.

– Menjen őrségre! Az útra.

– Igenis.

Cser András felállt. A szalmacsomóját felemelte, és betette az üres jászolba. Kilépett az udvarra. Hideg eső szemerkélt. A katona türelmetlenül topogott az út szélén.

– Mi a fene? Mi a fene?

– Itt vagyok, na – mondta Cser András halkán. – Bemehetsz.

A közlegény eltűnt az udvarban. Cser András körülnézett. Nem látszott semmi, csak a nagyon messze megvillanó torkolattüzek. Nekitámasztotta a hátát a vizes kerítésnek. Feltúrta a gallérját. Később szél fúj.

Pirkadatkor leváltották. Az udvaron nekiment a kútnak. Kikerülte, és belépett az istállóba. Végigzuhant a földön. Két közlegény felugrott. Az egyik kilépett. Forró teával tért vissza. A másik lerántotta róla a nedves ruhát.

– Éget – mondta. – Ennek legalább negyvenfokos láza van.

A többiek is felkászálódtak. Körülállták a betakart testet.

– Mi van itt? – szólalt meg a tizedes a hátuk mögött.

– Elájult – mondták.
– El, mi?... Mondom, hogy már meg volt halva.
– Lázás – szólalt meg egy magas, beesett arcú katona.
– Fektesék le – mondta a tizedes, és kilépett az ajtón.
Cser Andrást végigfektették a szalmán. Visszafeküdtek. Kettő még ülve maradt egy darabig. Az egyik, őszülő hajú emberke, felállt, és betámasztotta az ajtót. Visszafeküdt. Elcsendesedtek.

Délben a százados magához intette a tizedest.

– Az a Cser kapott az este vacsorát?
– Igenis.
– Reggelit?
– Azt is.
– Jól van?
– Meglehetősen.
– Legyen gondja rá.
– Bízva rám, százados úr.

Esteledett, amikor Cser András felébredt. Megetteték, aztán felkelt. Kitámolygott a ház mögé. Elvégezte a dolgát. Visszament az udvarra. A kútnál megállt, és belekiáltott.

– Hahóóóóóóóóóóóóóóóó!

Megfordult, és bement az istállóba. Lefeküdt a helyére, és állig betakarózott. Nyitott szemmel feküdt. A foga össze-összekoccant.

– Bandi – szólalt meg tőle balra egy társa.

Cser András nézte a csupasz gerendákat.

– Bandi – szólt újra a közlegény. – Te – fordult a többiek felé –, ez nem hall!

Körülállták. Az őszülő hajú emberke elordította magát:

– Bandiiiiii!!
– Mi van? – kérdezte Cser András.
– Vedd ezt be! – lépett elé a beesett arcú.
Tenyerében két fehér pirulát tartott. Cser András bevette a gyógyszert. Oldalra hajtotta a fejét, és elaludt.

A tizedes belökte az ajtót. Lerázta a vizet a kabátjáról.

– Mi van?
– Alszik – mondta az öszülő hajú.
– Olyan, mint egy halott.
– E már nem olyan. Aztán nem biza. Különben is holt hírért keltették. Hosszú lesz az élete.
– Ennek igen – mondta a tizedes. – Ha meg nem hal.

Reggelre Cser András jobban lett. Felöltözött, és maga ment a reggelijéért. Az udvaron mellélépett a tizedes.

– Cser!
– Igenis.
– Jöjjön csak félre egy kicsit... Jobban van?
– Igenis.

A tizedes hátravezette Cser Andrást a ház mögé. Körülnézett, aztán megszólalt:

– Mondok én magának valamit... Magának elküldtük az iratait... S ha egyszer elküldtük, akkor... Akkor az nem jön már vissza... Érti?

– Nem.
– Nem jó a századnak, ha maga itt van. Mindenki rajtunk fog röhögni, ha kitudódik.
– Sebesült vagyok, tizedes úr.
– Igen, igen. Szóval, én azt mondanám, hogy itt magára nem vár semmi jó.
– A százados úr...

– A százados úrral maga ne törődjön. Azzal törődjön maga, amit én mondok magának.

A tizedes közel hajolt Cser Andráshoz. Egyenesen az arcába mondta:

- Menjen át.
- Menjek át?
- Igen. Oda. Húsz perc gyalog.
- Ott jobb?
- Magának igen. Nincs papírja...

Cser András lenézett a földre.

– Merre kell menni?

– Arra. Előre... Tudja maga azt. Amerre megsebesült.

Cser András elindult. A tizedes a ház falához szorított arccal nézett utána.

A százados a kemence előtt állt. Előtte a széken kézzel rajzolt térkép feküdt. Ordítás harsant. A százados az ajtóhoz ugrott. A tizedes ordított a ház mögött.

– Cser! Cser!... Megszökött Cser!

Előrerohant. Körbefutotta az udvart. A katonák a kútnál mosták az edényeiket. A tizedes befutott közéjük. Lekapta a sapkáját.

– Cser! Cser! Megszökött!

Ellilult fejvel ordított. A katonák elhúzódtak mellőle.

Cser András lassan haladt előre a szögesdrótok felé. Levette a sapkáját. Felemelte a kezét. Egy vakondtúrás mellett leereszkedett a földre. Kigombolta a gallérját. Kifújta magát, aztán felállt. Megállás nélkül ment a szélső drótakadályig. Átbújt a drótok között. Jó kétszáz métert ment még felemelt karral. Megállt.

– Itt vagy, ellenség? – kiáltotta.

Hallgatózott. A szívét hallotta dobogni.

– Itt vagy, ellenség? – ordította.

Csend csengett a fülében.

– Itt vagy? – kérdezte halkán.

Leengedte a kezét. Körülnézett. Feltette a sapkáját. Az egyik félig kidőlt oszlop mellett elvégezte a dolgát. Madárraj szállt el felette.

A tizedes a kútnál borotválkozott. Beszappanozta az arcát, aztán megfente a borotva élet. Felemelte a kést. Akkor látta meg a mezőn közeledő embert. Le-csapta a borotvát a kávéra. Lemosta az arcát, s kifutott a kapun. Hátranézett. Kitárt karral rohanni kezdett Cser András felé.

– Cser!... Végre... Visszajött. Megmenekült! Érti, ember?... Megmenekült...

– Tizedes úr, én ott voltam, de ők nem voltak ott és...

– Nem számít... Nem számít.

A tizedes vonszolta Csert a mező fele.

– A százados úr parancsára átkísérem a szomszéd alakulathoz. Arra – mutatott a dombok felé.

– Fáradt vagyok, tizedes úr.

– Ne marhaskodjon, ember. Itt a parancs.

Cser András megállt.

– Mit szóltak, hogy nem voltam?

– Nem vették észre. Hásze csak most ment el, ember. Jöjjön. Estére vissza kell jönnünk.

Cser András tétován elindult. A tizedes hátranézett.

– Menjen, no.

– Merre?

– Majd én megyek elől.

A tizedes elindult előre. Cser András mögötte ment. Nem nézett se jobbra, se balra, csak a lába elé. Néhány száz méter után fák közé értek. A tizedes megállt, visszanézett.

- Nem fáradt maga, Cser? Látom az arcán.
- Fáradt vagyok.
- Üljünk ide le, Cser.

A tizedes leereszkedett egy fa alá. Cser András melléült a földre. Fejét a tenyerébe hajtotta. Később felnézett. A tizedes mellette ült, és cigarettázott.

- Indulnunk kéne, tizedes úr. Nagyon csúf itt.
- Csúf biza.

– Csúnya táj. Csak sár meg ez a néhány fa. Meg arrébb azok a dombok. De az is csak ilyen sárból, né... Fáradt vagyok.

Cser András behunyta a szemét. Nekidőlt a fa eső áztatta törzsének.

– Így jobb. Ha behunyom a szemem... Nagyon sok szépet látok... Mondjam?

– Mondja, Cser, mondja.

– Hát ott balra látom a fiamat hintalovazni. Mellette látom a feleségemet, Annát, amikor tesz a levesből. Mondjam, tizedes úr?

– Mondja, Cser, mondja.

– Ottan hátrébb látom a falu feletti szőlőt, tele emberrel, asszonnal, azt hiszem, szüret van, az, né, a hordók egymás mellett. Aztán ottan jobbra látok egy patakot, melegvizút, mosnak benne az asszonyok. Még látom a disznóölést. Mondjam, tizedes úr?

A tizedes felállt. Hátralépett három lépést. Csendben kibiztosította a revolverét.

– Mondja, Cser, mondja.

– Aztán a disznóölés mellett látom a karácsonyfát az asszonnal meg a fiammal, aztán itten balra látom az anyámat meg az apámat a tenger előtt, mert mindig vágyódtak oda, csak pénzük nem volt soha, hát most odalátom őket. A tenger mellett látom az asszonyt pártában, aztán ott hátrébb látok vagy nyolc verőmalacot.

Madarak riadtak az ég felé.